El patrimoni festiu de Manresa

El Correfoc

Carles Jódar Jerez
Marc Torras Serra
Genís Sáez Molina
Ramon Riu Martínez

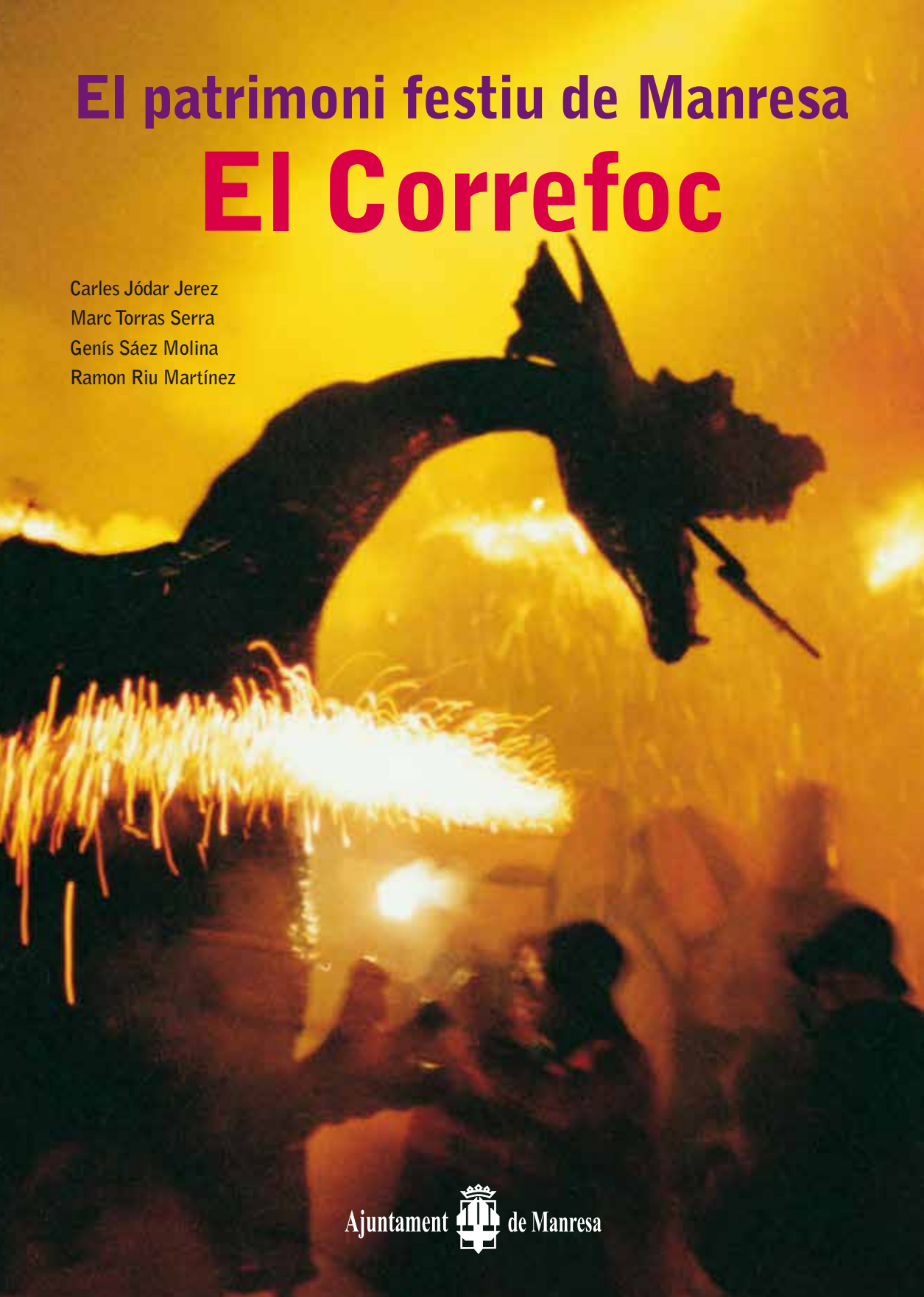

Ajuntament de Manresa

El patrimoni festiu de Manresa

El Correfoc

Text

Carles Jódar Jerez

Marc Torras Serra

Fotografies

Genís Sáez Molina

Audiovisual

Ramon Riu Martínez

PATRIMONI FESTIU, 1

La col·lecció està impulsada per:

Ajuntament de Manresa

Editen:

CENTRE D'ESTUDIS DEL BAGES
Via de Sant Ignasi, 40 - 08241 Manresa
Tel. 93 873 65 25

XÀLDIGA, TALLER DE FESTES
Sant Bartomeu, 50 - 08241 Manresa
Tel. 93 872 07 40

Primera edició: abril de 2006

Reservats tots els drets. No és permesa la reproducció total o parcial d'aquest llibre amb qualsevol tècnica o mitjà, inclosa la fotocòpia, sense permís conjunt, previ i per escrit, dels respectius titulars dels drets d'autor.

© Carles Jódar Jerez i Marc Torras Serra, pel text.
© Genís Sáez Molina, per les fotografies, (excepte les imatges de les p. 13, 15, 17 i 18, de Jordi Pascual).
© Centre d'Estudis dels Bages i Xàldiga, per l'edició.
© Ramon Riu Martínez (Mèdia David Produccions), per l'audiovisual.

Disseny i producció: Farell
Gran, 70 - 08295 Sant Vicenç de Castellet

ISBN: 84-87618-82-0
D.L.: B-

Els autors agraeixen la col·laboració
de totes les persones que han aportat dades
i informació per poder elaborar aquest llibre.

Pròleg

Amb l'edició d'aquest llibre dedicat al Correfoc, l'Ajuntament de Manresa enceta una col·lecció sobre el nostre patrimoni festiu. Un conjunt de llibres que reculli aquestes manifestacions de cultura popular que avui són vives i que, precisament per això, és bo de documentar-les. Al darrera, però, no hi ha un sentit etnogràfic, o no hi és exclusivament. Vull dir que, més enllà de l'anàlisi folklòrica, que és clar que hi és, allò que perseguim amb aquesta línia de publicacions és evidenciar el conjunt de valors que conté el nostre patrimoni festiu, uns valors que ens és del tot necessari mantenir.

I és que el nostre patrimoni festiu popular combina el goig individual de la festa amb una convocatòria que només té sentit si és compartida, col·lectiva. Es tracta, fet i fet, del primer i del més transversal dels projectes ciutadans, origen d'associacionisme i motor de participació ciutadana. I per sobre de tot, un autèntic generador de cohesió social.

Perquè arreu dels Països Catalans, al costat de la imatgeria, del foc o de les danses, hi trobem sobretot una gran capacitat integradora, que va molt més enllà del cultiu estàtic de les tradicions. Un conjunt de propostes que, per populars, evolucionen i es transformen, perquè són vives. I perquè, acceptant totes les diferències individuals, permeten reconèixer-nos com a membres d'una comunitat. I això, que sempre ha estat important, avui encara ho és més. La ciutat, com el país, creix i es diversifica, i la cultura és l'eina més potent d'integració.

Però torna a ser la cultura popular la que millor crea identitat col·lectiva, perquè es comparteix des de les emocions. Genera arrels i identitat. I si no, el proper estiu en la Festa Major de Manresa només heu de capbussar-vos –anava a dir dissoldre-us!– en la multitud del Correfoc. I quan acabi la darrera giragonsa a plaça, a fe que ens ho sabreu explicar.

Ramon Fontdevila i Subirana
Regidor de Cultura i Turisme
Ajuntament de Manresa

El Correfoc de Manresa, un munt de sensacions

El Correfoc de Manresa és un acte de la Festa Major que, malgrat ser molt jove i només tenir vint-i-cinc anys d'història, s'ha convertit en tota una tradició a Manresa, fins al punt que actualment gairebé es pot afirmar que no es pot entendre la Festa Major sense Correfoc.

Sensacions, olors, sons, sentiments... El Correfoc de Manresa és això. Més enllà de la història que pugui amagar cada un dels elements que componen la festa, de l'organització complexa d'aquest acte i del seu innegable valor patrimonial, el Correfoc ja s'ha convertit en una tradició. I ha estat així perquè des de la seva primera edició els manresans han cregut en aquesta festa, se l'han feta seva. Des d'un primer moment, les persones que van crear, idear i participar en el primer Correfoc de Manresa, ho van fer amarats d'il·lusió, moltíssima il·lusió, tanta que han sabut transmetre-la als centenars de persones que des d'aquell any 1982 han viscut el Correfoc des de dintre. El Correfoc, per sobre de tot, és una festa viva, perquè cadascun dels correfocaires se l'ha feta seva.

De correfocs n'hi ha molts arreu de Catalunya, però el de Manresa té una manera de fer que el fa diferent a la resta, no només per la quantitat de pirotècnia, per la singularitat de cada plaça o per la música i les coreografies exclusives de la festa. La principal diferència és en la manera de saltar, de viure, veure i participar en aquest acte. De fet, els primers organitzadors van haver de triar entre dues propostes de nom: Tarascada o Correfoc. Finalment, tot i que en una ajustada votació va guanyar la primera, va acabar quallant i quedant com a definitiva la segona.

Cada persona viu el seu Correfoc de manera única i exclusiva. El dilluns de Correfoc es nota des de primera hora del dia, per la quantitat de gent que està muntant pirotècnia a les places, per la quantitat de grups que, hores abans de l'inici, ja van vestits amb la camisa de cotó i els fulards i barrets típics de la festa. Cadascú té el seu recorregut marcat, sap quins carrers saltarà, quines places no es vol perdre i quins bars visitarà. Totes les persones que tenen por del foc també tenen clar a quin lloc intentaran sentir l'olor de la pólvora o a quin punt dels que voregen el recorregut intentaran veure com una espurna surt del cap d'un dimoni o de la boca d'un drac. La festa també s'ha convertit en un autèntic "safari fotogràfic". La gran quantitat de colors, llums i moments d'intensitat que es viuen durant les més de dues hores de recorregut fa que es puguin aconseguir instantànies meravelloses. Aquesta és, sense

cap mena de dubte, una altra manera de viure el Correfoc.

Els comerciants dels carrers per on passa el recorregut també col·laboren en la festa tapant els aparadors amb cartrons per evitar que la pirotècnia malmeti els vidres, i els balcons dels veïns es converteixen en un dels llocs més sol·licitats durant tota la setmana.

I, acabat el Correfoc, a la plaça de l'Ajuntament, tothom voldrà explicar i compartir les seves experiències viscudes mentre esperen que la orquestra iniciï el darrer ball de la Festa Major, el ball del Correfoc, que és, sense cap mena de dubte, un dels més multitudinaris de la Festa Major de la ciutat.

El Correfoc

El Correfoc de Manresa és una festa popular de caire tradicional i participatiu que se celebra el darrer cap de setmana del mes d'agost dins dels actes de la Festa Major.

L'entitat Xàldiga és la responsable d'organitzar el Correfoc, que té lloc per diversos carrers i places del barri vell i gira al voltant del foc, element tradicional de la cultura mediterrània.

Es tracta d'una festa d'origen relativament recent però que ha arrelat plenament i que es pot considerar com un dels actes tradicionals de la programació de la Festa Major. Aquest fet es deu, en part, a diversos aspectes que caracteritzen el Correfoc de Manresa i li donen una especificitat i personalitat pròpies respecte d'altres festes similars. El primer a destacar és la gran varietat de formes i efectes que assoleix el foc al llarg de la festa gràcies a la diversitat de pirotècnia que s'utilitza i a la gran varietat de foc que es pot veure i gaudir durant el recorregut. Vinculat a aquest element, també cal remarcar la diversitat de la imatgeria i de personatges d'arrel tradicional que participen en el Correfoc, cadascun d'ells amb un tipus de pirotècnia pròpia. Un tercer element característic és el fet que, tot i estar concebut com una festa de caràcter unitari, el Correfoc s'estructura en dos actes diferents –tant en la forma com en el desenvolupament– que es fan en dos dies diferents: el dissabte de la Festa Major, en què té lloc la Mostra, i el dilluns, amb el Correfoc pròpiament dit.

Aquests elements esmentats fan que el Correfoc de Manresa sigui únic i molt diferent de la resta de correfocs i altres festes amb pirotècnia que es fan arreu de Catalunya i que el moment en què es fa sigui una de les dates claus del calendari festiu manresà i bagenc.

L'origen i els primers anys

El Correfoc va néixer l'any 1982, coincidint amb els primers anys d'ajuntaments democràtics, que a Catalunya va tenir com a característica cultural pròpia un afany per la recuperació de festes i tradicions populars perdudes –arraconades pel temps o la dictadura–, per la reinterpretació d'altres encara existents i la creació de noves prenent com a models i fonts d'inspiració les anteriors. Uns exemples d'aquesta circumstància van ser la nova empenta amb que es va restablir la celebració del Carnestoltes o la proliferació de gegants i altres figures festives –que en el cas de Manresa donà lloc, l'any 1982, a la creació d'uns nous gegants, còpia dels vells gegants de la ciutat, i a la recuperació de la comparsa dels Cavallets. Igualment, un nou tipus i estil d'actes i festes que cada vegada van anar prenent més força, van ser aquells en què el foc i la pirotècnia hi tenien una funció essencial. En aquest aspecte, hi havia pocs models a seguir, atès que al llarg del se-

gle XX aquesta tradició només s'havia mantingut viva a molts pocs llocs –els balls de diables del Penedès o la Patum de Berga, per esmentar-ne dos de ben diferents i contraposats.

Malgrat aquests pocs referents inicials, per la Mercè de l'any 1979 a Barcelona se celebrà una primera Trobada de Dracs i Diables d'arreu de Catalunya, que aviat els organitzadors batejaren amb el nom de Correfoc. Aquest nou model de festa creat a Barcelona quallà i a poc a poc s'anà estenent per Catalunya fins arribar a Manresa l'any 1982, gràcies a diversos joves vinculats al grup d'animació Setrill i a l'entitat Rialles, i a la bona disposició que aquests van trobar a l'Ajuntament. Després d'una primera reunió preparatòria, oberta a tothom qui estigués interessat a participar activament en el muntatge d'aquesta festa, durant els mesos de juliol i agost es van fer les màscares i el primer vestuari dels tres tipus de dimonis i es van preparar els tres dracs que havien de sortir aquell any: un que era propietat de l'Associació de Veïns del barri Vic-Remei, un altre del grup Setrill i un tercer del Centre Excursionista Montserrat.

Una de les primeres anècdotes de la història del Correfoc és que el primer de tots ja es va haver de suspendre. Tot i que era previst fer-lo el divendres del cap de setmana de la Festa Major –el 27 d'agost–, la forta pluja que va caure durant tota la tarda d'aquell dia va obligar a suspendre'l i a ajornar-lo per al dimarts posterior a la Festa Major. També com una de les anècdotes més sonades molta gent recorda que, malgrat la suspensió, la portada d'un diari local assegurava que el Correfoc havia estat un èxit de participació. El cert és que la pluja va provocar que el primer Correfoc de Manresa fos el dia 31 d'agost de 1982. Hi prengueren part unes vuitanta persones repartides entre els grups dels dimonis, el servei d'ordre, els portadors dels dracs i músics, i es va poder organitzar i coordinar gràcies al suport del grup Setrill i de les entitats Rialles i Tabola.

Aquest primer Correfoc va ser sensiblement diferent dels que han estat la resta. Només hi van participar els tres grups de dimonis –de traques, de forques i de foc al cap, amb deu membres cadascun– i tres dracs mòbils. Va consistir en una cercavila de foc que anava de la Plana de l'Om a la plaça Major passant per diversos carrers i places del barri vell. Des de la Plana, el Correfoc va anar pel carrer de Vilanova fins a la plaça Gispert, el carrer de Camp d'Urgell fins als Quatre Cantons, on va tombar cap al carrer de la Mel i, pel carrer de Sant Tomàs, va entrar a la plaça de Sant Domènec. Aquí el Correfoc es va parar i els dimonis van fer un ball arrenglerats en tres fileres en paral·lel. Després del ball es va reprendre el Correfoc, que va passar pel carrer Nou, carrer del metge Planas, plaça Pedregar, carrer de Pedregar, els Planters i Cap del Rec i va arribar fins a la plaça Major, on els dimonis van tornar a ballar

L'any 1982 la música es va tocar en directe durant el recorregut.

En la 1a edició els dimonis van ballar a les places.

dues vegades més, i després dimonis i dracs van fer una encesa final, amb la qual es va acabar el primer Correfoc.

Tot i la suspensió que ja hem esmentat, i el canvi de dia que va obligar a fer-lo un vespre laborable en comptes del festiu inicial, la gran quantitat de públic que va participar en el primer Correfoc, bo i saltant sota del foc, va sorprendre la mateixa organització.

Aquest èxit de participació va ser un dels motius pels quals es decidí continuar amb la festa, per millorar-la i fer-la créixer, i amb aquest objectiu, ja a la tardor i l'hivern es va iniciar tot un important treball per grups i en assemblea, per tal d'organitzar el que havia de ser el Correfoc de l'any 1983. La majoria de reunions inicials es van fer al local del Centre Excursionista de la Comarca del Bages, que a l'igual que moltes entitats de la ciutat, va col·laborar a fer realitat el Correfoc.

El resultat fou que la festa ja quedà estructurada en els dos actes que la constitueixen: la Mostra i el Correfoc en si. També va augmentar el nombre de dimonis i de gent que treballava en l'organització, es va constituir l'entitat Xàldiga, Taller de Festes i es va elaborar un projecte d'ampliació del bestiari prenent com a base les diverses figures de la imatgeria tradicional manresana que es volien recuperar i crear per a incloure-les a la festa.

El canvi de separar la festa en dos dies creant dos actes diferents però complementaris, cosa que ja hem esmentat, es feia per diversos motius. Un dels principals era oferir un espectacle teatral i pirotècnic a tota aquella gent que li fes por el foc i que no s'atrevís a ficar-s'hi. Un altre era que el projecte d'ampliació de bestiari preveia que les noves figures disposessin d'una música i d'un ball propis, però no es considerava prudent que dimonis i dracs fessin aquests balls al mig del Correfoc –com s'havia fet el 1982–, atès que trencaven el ritme de la festa. Per aquesta raó es va decidir crear un nou acte, més teatral i coreogràfic, que inclouria els balls i serviria de presentació dels personatges i del foc. Des de la seva creació, l'any 1983, la Mostra del Correfoc té lloc la nit del dissabte de la Festa Major i està pensada perquè el públic només hi faci d'espectador i pugui veure-la sense perill de cremar-se. Com a complement de la Mostra, la nit del dilluns de Festa Major té lloc el Correfoc en si, pensat i preparat perquè el públic hi participi saltant sota del foc que porten dracs i dimonis.

Altres millores del segon any també van venir per una ampliació del personal que participa en l'organització i desenvolupament de la festa. S'augmentà el nombre de dimonis i es creà un important grup de Servei d'Ajuda al Correfoc –el SAC. Així mateix s'inicià l'ampliació del bestiari amb l'aparició del Bou i la Víbria, els primers de tot un programa de creació de noves figures i personatges per a participar en el Correfoc.

El primer Correfoc va ser ostensiblement diferent de la resta d'edicions.

Un altre dels canvis importants que van tenir lloc va ser el traçat del recorregut. Amb un principi i final a la plaça Major, es va ampliar fent-lo passar per diversos carrers i places del barri vell, i es va intentar aprofitar pirotècnicament les condicions que oferia cadascun dels llocs.

Totes aquestes millores cristal·litzaren i es posaren en pràctica en el Correfoc de l'any 1983, amb una molt bona acceptació, tant per part del públic assistent com de la mateixa organització. Per aquest motiu, els correfocs que han tingut lloc des de l'any 1983 ençà, s'han continuat basant en l'esquema organitzatiu i de recorregut que es va fixar en aquell moment, amb les lleugeres variacions que gradualment ha calgut introduir per tal de cada cop millorar-lo i perfeccionar-lo més, també amb les modificacions puntuals necessàries per tal d'adaptar-lo a les condicions i a les incidències que cada any han anat sorgint –canvis de recorregut per obres a la via pública o en edificis, entre altres.

Ja ha estat dit, l'èxit del primer any comportà que de cara al segon Correfoc es fundés una nova entitat, Xàldiga, Taller de Festes, per tal d'agrupar tota la gent que volia treballar en l'organització del Correfoc o només participar-hi com a membre d'algun dels diversos grups que el componen.

L'èxit del primer Correfoc va sorprendre els mateixos organitzadors.

La creació de Xàldiga, Taller de Festes permetia sistematitzar les tasques de l'organització del Correfoc i obtenir més rendiment dels esforços que es feien en aquest sentit, però sobretot establia un interlocutor clar i vàlid davant de l'Ajuntament –l'organitzador de la Festa Major i qui en pagava les despeses– i de les altres entitats de la ciutat, i permetia tenir un local propi organitzar la festa i conservar el material. Així, des de l'any 1983, l'entitat Xàldiga porta a terme totes les tasques de preparació i organització del Correfoc i en procura un bon desenvolupament, tot i que les figures del bestiari, els vestits i les màscares dels elements i personatges que participen en el Correfoc siguin de propietat municipal.

D'altra banda, el gran potencial de la unió d'un nombrós grup de jovent amb empenta i ganes de treballar per a la ciutat, va fer que des dels seus inicis Xàldiga s'impliqués en l'organització d'altres festes, com el Carnestoltes o bé col·laborés juntament amb diverses entitats per tal d'organitzar festes i actes per a la ciutat, tant amb motiu de la Festa Major o de les festes de la Llum com per altres festes puntuals. Així mateix, Xàldiga també ha estat origen d'un actiu grup de diables i tabalers que des de l'any 1986 actua a correfocs de barris i escoles de la ciutat i a festes majors d'arreu del Bages, Catalunya i l'estranger. En els darrers anys també ha creat una secció infantil de diables i tabalers.

Grups i personatges del Correfoc

Des de la celebració del primer Correfoc s'han recuperat elements de la imatgeria tradicional i popular, prenent com a model l'esperit lúdic dels elements profans de les processons de Corpus de l'època moderna. Així, s'han recreat i s'han adaptat als nous temps les figures dels diables i del bestiari –el Drac, la Mulassa, entre altres–, figures temudes però alhora estimades pels ciutadans que les veien córrer i dansar obrint pas a la processó. Paral·lelament, s'ha creat una nova imatgeria –que mai havia existit a Manresa–, amb el desig que tant aquestes imatges com la festa que les integrava, amb el temps esdevinguessin símbols de la ciutat. Poc a poc, aquest propòsit s'ha acomplert i l'èxit del Correfoc ha fet que el bestiari i els personatges que hi intervenen formin part de la imatgeria de la ciutat i que, com a tal, els més significatius participin en els actes del protocol de la ciutat –desfilades de les autoritats a la Festa Major i festes de la Llum o a la cercavila de la Festa Major.

Abans de tractar dels integrants del Correfoc manresà, n'haurem de diferenciar tres tipus: el bestiari –les diverses figures que llancen foc i que constitueixen la imatgeria del Correfoc–; els personatges vinculats al foc –el Boc i els dimonis: Capgirells, Fogueres i Moixogants–; i un tercer grup format pel SAC, els tabalers i tots aquells altres integrants i organitzadors de la festa que no porten foc però que tenen una tasca important en el desenvolupament del Correfoc.

Una altra divisió possible que es podria establir és entre les figures i els personatges que ja havien existit amb anterioritat a Manresa i les que no hi eren. El primer grup l'integren el Drac, la Mulassa i el Bou, figures històriques que s'han recuperat i s'han adaptat a un nou ús i amb un nou sentit de la festa. La resta de figures i personatges, dimonis inclosos, han estat inventats sense cap fonament històric local, per intentar recollir, però, tota una tradició i uns elements de l'àrea mediterrània, als quals se'ls ha donat un sentit propi, se n'ha actualitzat el simbolisme i s'han adequat al tipus de festa que es pretenia fer. En aquest aspecte, cal indicar que si bé des del segle XV tenim documentada l'existència de dimonis a Manresa, de cap manera els podem identificar amb els tres grups actuals.

Al llarg dels anys han anat apareixent i s'han integrat a la festa els diversos personatges i elements que passarem a analitzar seguidament.

Dimonis

L'any 1982 ja es definiren els tres tipus de dimonis –Capgirells, Fogueres i Moixogants– que participen en el Correfoc i que es diferencien entre ells per la màscara, el vestit i el tipus de pirotècnia que porten. També cadascun d'ells té una personalitat i una filosofia pròpies, inspirades en el que podríem anomenar mitologia del foc i les tradicions mediterrànies. L'existència d'aquests tres tipus diferents de dimonis –que només surten pel Correfoc i que, habitualment, no participen a d'altres festes de dins o fora de la ciutat– és una de les característiques que donen una especificitat i una singularitat al Correfoc de Manresa respecte dels altres correfocs que es fan arreu de Catalunya.

El disseny de les màscares dels tres grups va ser de Jordi Lleyda i Neus Serra. El primer any els dimonis van sortir amb unes bates grogues que posteriorment van ser utilitzades pels portadors de dracs i pel SAC. L'any 1983 els dimonis ja van dur els vestits actuals, creats per Carme Sangrà a partir d'uns dissenys previs que tenia fets el grup Setrill. Les màscares i els vestits les va pagar l'entitat financera Caixa d'Estalvis de Barcelona i es van donar a la ciutat de Manresa.

Pel que fa als noms dels diferents tipus de dimonis es van decidir en una assemblea prèvia al Correfoc de 1983. El primer any no tenien nom i se'ls esmentava dimonis de traques, de foc al cap i de forques, respectivament.

El dia de la Mostra els tres grups de dimonis fan un ball, la coreografia original del qual és d'Agustí Ros. L'any 1982, quan encara no existia la Mostra, els dimonis van fer el ball tres cops dins del Correfoc, en tres fileres en paral·lel. L'any 1983, ja formant part de la Mostra, el van ballar en tres fileres en forma d'u i amb els passos originals del ball, adaptats per Pep Solà. A partir de 1984 ballen formant cercles concèntrics, amb una adaptació de la coreografia original de Joan Oliveras i Salvador Prat. Cal remarcar que, si el ball de dimonis original i l'actual difereixen força a bell ull, els passos i els puntejats són els mateixos dels inicis.

Amb el ball de dimonis en cercles concèntrics se simbolitza el moviment del foc per mitjà dels trets dels mateixos dimonis. En començar el ball, el foc s'encén al mig de la rotllana i s'obre cap enfora, gràcies a l'evolució dels dimonis. El resultat visual és que al centre del ball hi queda el foc que surt de la terra, amb els Capgirells, al mig hi ha el foc que corre per l'aire, que simbolitzen els Moixogants i que dóna lloc al fet que al cercle de més enfora hi hagi el foc que, dut per l'aire, encén noves flames –els Fogueres– damunt de la terra.

Capgirells

Aquests dimonis estan caracteritzats per les màscares i els vestits que, dividits en dues meitats diferents –una de dona i una altra de monstre desfigurat–, representen personatges en transformació, símbol de la dualitat constant del bé i del mal. Amb la pirotècnia d'aquests dimonis –traques xineses que peten arran de terra– es representa el poder dels esperits que habiten a l'interior de la Terra i el foc que en surt de dins. En el ball del dia de la Mostra s'aconsegueix el mateix efecte gràcies a l'ús d'unes petites plaques de fusta que els dimonis fan picar amb les mans i amb què es reprodueixen els espetecs de les traques. L'any 1982 el grup estava format per cinc parelles de dos dimonis, un deixava la traca a terra i l'altra l'encenia. A partir de la segona edició es va veure que aquest model no acabava de funcionar i els Capgirells van començar a encendre les traques de forma individual. Els primers anys va haver-hi deu dimonis, fins el 1998, en què el grup va passar a tenir-ne dotze.

Els Capgirells mostrant les seves dues cares.

Fogueres i Fogaines

Els Fogueres simbolitzen i personifiquen el foc que crema ran de terra i els éssers i personatges mitològics que l'envolten, l'exponent tradicional del qual correspondria a les populars fogueres de Sant Joan. Per això porten un tipus de pirotècnia –les bengales o fuets de tres minuts de durada– que fa un foc de color carabassa molt estàtic però també molt majestuós. A cada encesa cremen quatre fuets que porten al cap, en dues banyes damunt de la màscara, que simbolitzen el punt més alt de les flames que figuren en el vestit i la màscara, i fan que tot el cos del dimoni esdevingui una única foguera que es mou. Cadascun d'aquests dimonis porta un acompanyant, anomenat Fogaina, encarregat de conduir-lo i afogar-lo. Quan els Fogueres estan encesos aquest acompanyant també porta una bengala a la mà per tal de poder fer espai al dimoni al mig de la gent. El primer any el grup només va tenir deu dimonis i els deu acompanyants respectius. L'èxit del primer Correfoc va fer que l'any 1983 el grup ja s'ampliés a quinze Fogueres i quinze Fogaines.

Els Fogueres van acompanyats d'un Fogaina que els guia.

Moixogants

El darrer grup de dimonis són els Moixogants, amb vestits i màscares en forma d'ocell amb les ales obertes, que volen simbolitzar els ocells de foc i els altres esperits mitològics que habiten l'aire. Tot això ho reforça l'ús de les forques amb què els dimonis llancen un tipus de pirotècnia ràpida i molt vistosa: la *carretilla* típica dels grups de diables tradicionals, que dura uns quinze segons i llança espurnes de foc blanc per damunt dels caps dels correfocaires. El llançament augmenta per la mobilitat que té la mateixa forca, amb la qual cosa s'aconsegueix que aquest foc sigui el que més s'expandeixi i que doni la impressió que és per tot arreu, així contribueix en la idea bàsica que, com a dimonis-ocell, els Moixogants representen els éssers diabòlics de l'aire i són per tot arreu.

Cal indicar, però, que a les moscades de les places normalment canvien les *carretilles* per bengales o fuets de tres minuts, com les que utilitzen els Fogueres i els dracs. Aquest canvi és gràcies a les forques que utilitzen des de 1983, que serveixen tant per als fuets com per a les

Els Moixogants fan una "flor" el dia de la Mostra.

carretilles. Com el cas dels Fogueres, l'any 1982 només van sortir deu Moixogants, però l'important ampliació de pirotècnia que tingué lloc en l'estructuració del Correfoc de 1983, va comportar que, des d'aquell segon any, el grup tingués quinze dimonis.

Des del final dels anys vuitanta, els Moixogants tenen un grup variable de dues a quatre persones que s'encarreguen de la seva pirotècnia, des d'anar-la a buscar als punts corresponents fins a aprovisionar aquests dimonis enmig del Correfoc.

Els Moixogants són ocells alats.

La forca és un dels elements característics dels Moixogants.

Boc i Espectre

El Boc va ser creat l'any 1984 i és un personatge que només surt el dia de la Mostra. Amb ell es vol representar tot el poder del Maligne, senyor del foc, i per extensió de la pirotècnia, cosa que recullen les tradicions i llegendes mediterrànies. Això serveix perquè, havent plantejat el desenvolupament de la Mostra al voltant d'aquest personatge, el Boc sigui el fil conductor de l'espectacle, i doni cohesió als diferents balls que els dracs i els dimonis fan en honor seu i als diferents números pirotècnics que arrodoneixen la Mostra.

El Boc en acció el dia de la Mostra.

En relació amb el Boc, i per actuar també com a fil conductor de la Mostra, en diverses vegades ha sortit el personatge de l'Espectre. A diferència del Boc, que salta des del balcó de l'Ajuntament i es mou per tota la plaça, l'Espectre és un personatge estàtic, majes-

tuós i que, gairebé immòbil en un punt de la plaça –normalment a la tarima dels músics–, actua com a presentador del que succeeix fent d'ajudant del Boc.

Bestiari

Des del primer Correfoc s'han anat recuperant i creant diverses figures del bestiari de foc que s'han anat incorporant a la festa i a la imatgeria de la ciutat. En aquest aspecte, cal dir que la Víbria, el Drac i la Mulassa participen en el seguici del protocol que acompanya les autoritats a la missa major del diumenge de Festa Major. Des de l'any 2005 els portadors d'aquestes figures tenen un vestuari propi per als actes del protocol. A més, aquestes mateixes figures participen a la cercavila del dissabte de Festa Major, juntament amb els tabalers, els diables de Xàldiga i altres elements de la imatgeria de la ciutat.

Tot i que, tret del Nas de Sutja i el Coll-llarg, tots han estat fets de nou per al Correfoc, el pas del temps ha fet que alguns d'ells es renovin parcialment o totalment, en diverses vegades, amb la qual cosa se n'ha aconseguit una reducció del pes sense canviar-ne la morfologia i l'estructura externa. Una de les característiques més curioses dels dracs de Manresa –la Víbria, el Drac, l'Asmodeu i la Víbria infantil– és la cara acabada en forma de bec.

Víbria

Va ser creada l'any 1983 i la seva construcció va ser pagada per l'entitat financera Caixa d'Estalvis de Barcelona, que la va donar a la ciutat de Manresa. Es tracta de la innovadora figura d'un drac femella, element que dins de la tipologia dels bestiaris tradicionals catalans només havia existit a Barcelona, amb què es recrea el drac de la llegenda de sant Jordi, que la tradició fa que sigui de sexe femení per així preservar la virginitat i puresa de la donzella que tenia en el seu poder.

Està formada per una estructura metàl·lica coberta de fibra de vidre que és obra de Jordi Lleyda i Neus Serra. Inicialment pesava quarantacinc quilos, però amb les diverses renovacions de material el pes s'ha alleugerit notablement. Està preparada per a dur cinc fuets –tres al coll i dos a la cua. La porta des de dins una sola persona, i malgrat el seu pes, té una estructura molt ben compensada que la fa lleugera i fàcil de portar, cosa que li dóna una gran mobilitat. Des que va aparèixer, té una música i un ball propis per a la Mostra, amb coreografia de Pep Solà i Joan Oliveras.

La Víbria mostra la seva figura voluptuosa.

Bou

Va aparèixer també l'any 1983 i es tracta de la recreació d'una figura que ja havia existit a Manresa a finals del segle XIX i que sortia després del castell de focs de la Festa Major. Tot i així, cal matisar que no se'n coneix la forma exacta, atès que les notícies històriques sobre l'antiga forma que tenia són molt confoses i contradictòries. Per aquest motiu, a l'hora de crear el Bou actual, hom decidí fer-ne una reconstrucció imaginativa i lliure i donar-li la forma de dues peces enllaçades de teler de betes anomenades bou, que permet que a dins, al mig, hi pugui anar la persona que ha de dur-lo. Aquesta solució, inexistent dins la tipologia tradicional, permetia crear una figura que per la seva estructura pot ser carregada amb una gran quantitat de pirotècnia per a una sola encesa. Tot i així, la molta i variada pirotècnia que porta al damunt, fa que el muntatge i la càrrega del Bou siguin operacions molt laborioses i entretingudes, i és per aquest motiu que només pot sortir un sol cop al dia. Tanmateix, el resultat d'aquest treball és que la sortida del Bou, tant a la Mostra com al Correfoc, esdevé un dels moments pirotècnics més intensos i espectaculars de la festa. El Bou va ser construït per Domènec Forns i pagat per Caixa d'Estalvis de Barcelona, que el donà a la ciutat. Pesa uns cinquanta-cinc quilos.

La pirotècnia del Bou requereix moltes hores de muntatge.

El Drac destaca pel seu cap tort.

Drac

El van construir Jordi Lleyda i Neus Serra i la Caixa d'Estalvis de Barcelona el va cedir a la ciutat. Aquest element es va incorporar a la festa l'any 1984, i es distingeix per un coll tort amb el cap girat i mirant a la dreta, amb ell es recuperava el drac que als segles XVII i XVIII acompanyava les processons de Corpus, els Cossos Sants i la Puríssima. La figura actual, refeta de nou l'any 2004, però que és una rèplica exacta de l'anterior, consisteix en una estructura interior de fusta coberta amb fibra de vidre, té les ales obertes i pot dur set fuets –tres a la boca i dos a cada ala. Inicialment pesava uns seixanta quilos que, després de canvis a l'estructura interior s'han reduït fins als prop dels trenta-cinc que pesa actualment. També és dut des de dins per un sol portador i té una música i un ball propis, amb coreografia de Pep Solà, per al dia de la Mostra. Durant la Mostra també balla un valset amb la Víbria, amb coreografia de Teresa Mas, Neus Ibàñez i Joan Oliveras.

Mulassa

Aquesta figura aparegué l'any 1985, també com a recuperació d'un altre element de la imatgeria històrica de Manresa. Va ser feta per Sendo Vall, Carles Casado, Domènec Forns i Carme Sangrà, pesava uns quaranta quilos i la duien entre cinc persones, quatre a fora i una a dins, que controlava els moviments del cap amb un volant. L'any 2005 es va reconstruir i es va fer més lleugera, de manera que ara només pesa uns vint quilos i la porten quatre persones per fora de la figura, fet que li dóna molta lleugeresa i una gran rapidesa de moviments. Li dóna forma una estructura metàl·lica molt simple, recoberta amb tela de lona de color marró, té el coll mòbil i el cap de fibra de vidre. Els primers anys duia dos tipus de pirotècnia diferent: fuets a les places i barrilets –un tipus de pirotècnia xinesa– als carrers del recorregut, tant a la boca –dues unitats– com a la cua, en què en porta una. D'uns anys ençà, normalment només porta fuets a causa de les dificultats cada cop més creixents per obtenir alguns tipus de pirotècnia xinesa.

La Mulassa guarda en el seu coll un mocador de cada edició del Correfoc.

Drac Nou o Asmodeu

Surt al Correfoc des de l'any 1989 i es tracta d'una figura molt gran que pesa uns cent deu quilos i que ha de ser duta des de dins per dues persones, la qual cosa la fa molt majestàtica i solemne, però també lenta. L'estructura interior és metàl·lica i és coberta de fibra de vidre, amb les dues ales obertes i el cap i la cua cargolats. Aquest drac –que té el nom d'un dimoni bíblic–, va ser construït per Sendo Vall i porta nou fuets, tres a la boca i tres més a cada ala.

Des de l'any 1997 també té una música i un ball propis –amb coreografia de Ramon Guilanyà– per al dia de la Mostra.

L'Asmodeu és el drac més gran, necessita dos portadors.

Nas de Sutja

És un drac del tipus mulassa que participa en el Correfoc des del primer any. El va cedir el Centre Excursionista Montserrat i el va crear Marc Antoni Malagarriga. Va ser refet l'any 1987 i té una estructura metàl·lica molt simple i lleugera, recoberta de lona amb tires de roba de coloraines, i un cap mòbil on hi van els dos fuets.

Es pot dur tant des de dins com des de fora i dóna molta alegria, moviment i vistositat al Correfoc.

Les coloraines del Nas de Sutja són un dels seus trets més destacats.

Coll-llarg o Correfoc

Tot i que és més conegut com a Coll-llarg, els primers anys també se l'anomenava Correfoc. De cos una mica més gran que el Nas de Sutja, també és un drac de tipus mulassa i té una estructura interna metàl·lica i simple, recoberta, en aquest cas, de lona de color verd. El cap també és mòbil i hi porta dos fuets. També és al Correfoc des del primer any, cedit pel grup d'animació Setrill, i ha estat reconstruït diverses vegades.

El Coll-llarg forma part del grup dels dracs mòbils, juntament amb el Nas de Sutja i la Mulassa. Pel pes lleuger i la fàcil mobilitat que tenen, són les figures que donen més velocitat i ritme al Correfoc, i també unes pinzellades de dinamisme, esbojarrament i improvisació que contrasten amb la majestuositat i més lentitud del Drac, la Víbria i el Drac Nou.

El Coll-llarg estira el seu cap per cremar els correfocaires.

El Coll-llarg necesita un portador específic per al cap.

Drac del Vic-Remei

És un drac mòbil del tipus mulassa que actualment és en desús. Va ser cedit per l'Associació de Veïns del barri Vic-Remei i té una estructura interior senzilla recoberta d'una lona i un cap de cartró-pedra. Es portava des de dins per dues persones i duia dos fuets al cap, a l'alçada de la boca. Només va participar en els dos primers correfocs i va deixar de sortir l'any 1984, arran de la creació del Drac.

SAC

El grup va ser creat l'any 1983. El seu nom juga amb les inicials de Servei d'Ajuda al Correfoc i amb el fet que els primers anys duia un vestit de roba de sac. El forma un número indeterminat i variable de membres i és el grup més nombrós del Correfoc. Fa la tasca potser menys vistosa de cara als correfocaires però també, sense cap mena de dubte, una de les més importants: el control de la seguretat i la coordinació de la festa. Així, els membres del SAC són els responsables de l'aprovisionament de pirotècnia a dimonis i dracs, de tallar els carrers on aquests carreguen la pirotècnia i de protegir qualsevol espai on hi hagi mobiliari urbà que pugui comportar un mínim perill a l'allau humana que participa del recorregut. També són les persones que acompanyen i protegeixen els tabalers i que vetllen per la seguretat de cada un dels participants de la imatgeria, i asseguren, entre molts altres aspectes, que hi hagi aigua per a hidratar tots els integrants dels grups. Els membres del SAC sempre estan a punt per solucionar qualsevol situació extraordinària que es pugui donar durant la festa i per això coneixen totes les entrades i les sortides del recorregut i els punts d'assistència de la Creu Roja, de manera que vetllen per la seguretat de tots els correfocaires i pel bon desenvolupament de la festa.

Els integrants del SAC van vestits amb una bata blanca amb el dibuix de la cara d'un drac i un mocador, cinturó i barret de roba de color verd. Els primers anys havien anat guarnits amb un barret de palla de color negre i, per aquest ordre, amb roba de sac d'arpillera, roba blanca de sac i les bates que primer havien fet servir els dimonis i després els portadors dels dracs.

Dins dels diversos subgrups que componen el SAC –protecció de músics, repartiment de pirotècnia, recorregut, etcètera–, cal destacar-ne el que va vestit amb bates blanques ribetejades amb franges verdes. Són els màxims responsables de la Mostra i del Correfoc durant el desenvolupament i tenen la funció de controlar-ne el ritme, d'assegurar-se que tothom sigui al seu lloc i que tot estigui a punt, de coordinar les diverses enceses que tenen lloc al llarg del recorregut, de donar les ordres de sortida de dracs i dimonis i de prendre les decisions oportunes davant de qualsevol incidència no prevista.

Tabalers

Si bé els primers anys no formaven un grup, des de l'any 1987 és un grup consolidat i estable, integrat dins de l'estructura del Correfoc. Tot i així, com també passa en el SAC, malgrat l'existència d'una colla mínima i constant, el grup no té un nombre fix d'integrants, atès que aquest pot variar segons els anys.

A la Mostra són dalt d'una tarima, al costat dels músics, mentre que al Correfoc acompanyen dracs i dimonis tocant en el recorregut pels carrers, entre plaça i plaça.

A banda de formar part del Correfoc els tabalers són una secció estable de Xàldiga i participen en altres actes i festes, tant de dins com de fora de Manresa.

Els tabalers marquen el ritme durant tot el recorregut.

Altra imatgeria i personatges vinculats al Correfoc

Tant la Mostra com el Correfoc són dues activitats en evolució, on en algun moment o altre, hi han participat o hi poden participar altres elements, personatges o grups de Xàldiga, a banda dels personatges i les figures que hem esmentat i que participen en el Correfoc de Manresa com a elements de ple dret. Aquests són el ceptrot –que cedeixen els diables de Xàldiga–; els diablons i la Víbria infantil –que formen part de la secció infantil de l'entitat– i la Gàrgola.

Diablons i Tabalons

L'any 2004 es van crear els Diablons i els Tabalons per tal d'apropar la pirotècnia i el Correfoc als més petits de la ciutat. Aquests personatges integrats dins de la secció infantil de Xàldiga van ser pensats per a participar a la Moscada infantil, dins dels actes de la Festa Major infantil. Els Diablons són nens i nenes, amb forques fetes a la seva mida per a tirar pirotècnia. Els Tabalons els acompanyen tocant instruments de percussió. L'any 2005 els Diablons van fer una breu aparició a la Mostra del Correfoc.

Els més petits tenen la seva pròpia festa: la Moscada infantil.

Víbria infantil

Va néixer l'any 2005 per a utilitzar-la a la Moscada infantil que té lloc el primer diumenge de la Festa Major dins dels actes de la Festa Major infantil. És una recreació d'un drac del Correfoc, però amb el volum i el pes reduït i adaptat perquè el dugui un nen. És una figura de drac femella, amb dos caps com el de la Víbria i amb una cua semblant a la del Drac. Té una estructura interior de fusta recoberta de fibra de vidre i pesa uns vint quilos. Pot llançar quatre fuets o quatre *carretilles*, indistintament, des de les dues boques –dos a cada boca. Ha estat construïda per Sendo Vall i té un ball propi, amb música de Lluís Sarró i coreografia d'Òscar i Maribel Jódar. Tot i

que durant el naixement ningú li va donar nom, la Tremenda és el nom com la coneixen els nens i nenes que li fan de portadors.

A banda de la Moscada infantil, l'any 2005 també va participar a la Mostra, en què hi va interpretar el ball.

La Víbria infantil té música i coreografia pròpies.

Gàrgola

Aquesta és una figura que simula una de les gàrgoles de la Seu de Manresa. Es va crear l'any 2004 –la va construir Sendo Vall– com a element festiu i d'imatgeria tradicional per a participar a la Fira de l'Aixada, dins dels actes de les festes de la Llum. Té una estructura interior de fusta, recoberta de fibra de vidre en forma de cap de lleó i cos d'àliga. És d'un color marronós clar, que recorda el color dels carreus i les escultures de la Seu. La porta una única persona des de dins i està adaptada per a llançar aigua o pirotècnia –fuets, *crackers* o l'anomenat "foc fred", pirotècnia que fa espurnes però que no crema–, segons el tipus de festa o acte per al qual s'utilitzi. Té sis punts de foc repartits entre la boca i les ales –dos a la boca i dos més a cada ala. L'any 2005 va participar en el Correfoc com un drac més, si bé només va sortir a la Moscada de dracs de la plaça Creus i a les moscades del final del Correfoc que es fan a la plaça de l'Ajuntament.

L'aspecte de la Gàrgola s'inspira en una figura de la Seu de Manresa.

La pirotècnia del Correfoc

Un dels aspectes que destaquen del Correfoc de Manresa és la varietat de la pirotècnia que s'hi utilitza. D'entrada, cal remarcar que tota la pólvora que s'encén al Correfoc és pirotècnia homologada i autoritzada per a majors de 18 anys, que no requereix de cap permís especial de manipulació d'explosius. Per tant, es tracta de pirotècnia que qualsevol major d'edat pot comprar a les botigues especialitzades i que pot utilitzar a les revetlles de Sant Joan o en altres festivitats. La diferència entre una revetlla i el Correfoc és la gran quantitat de pirotècnia que s'utilitza en el darrer i l'ús específic que se'n fa.

Des dels primers anys del Correfoc, s'han utilitzat moltes varietats de pirotècnia per tal d'aconseguir els efectes i resultats desitjats, especialment pel que fa a la pirotècnia fixa que se situa a places i carrers. Tanmateix, cal remarcar que se n'ha reduït gradualment el consum a mesura que les normes de seguretat i la legislació han anat restringint l'ús de pirotècnia a les persones sense títol de manipulador d'explosius. Tot i així, la varietat de pirotècnia existent al mercat sempre ha possibilitat que el Correfoc s'adapti a les noves possibilitats que li ha ofert la legislació i la pirotècnia existents.

Repartir la pirotècnia és una tasca bàsica durant el Correfoc.

La pirotècnia es trasllada en capses tancades.

Un altre aspecte que ha influït en l'evolució de la pirotècnia que s'utilitza és el fet que, tret de la pirotècnia que majoritàriament utilitzen els dimonis i els dracs i que es fabrica a Catalunya, la resta –destinada principalment als efectes especials als carrers i les places, tant per al dia de la Mostra com per al del Correfoc– ve de la Xina, amb la qual cosa més d'un any alguns d'aquests efectes especials s'han supeditat al tipus de pirotècnia que els importadors duien de la Xina i a les condicions en què aquesta arribava.

A grans trets, podem definir dos grans grups de pirotècnia que s'utilitza al Correfoc: la que porten els grups dels dimonis i els dracs, i la que es fa servir per a muntar el Bou, per a penjar a places i carrers i per a efectes especials.

Pirotècnia dels dimonis i els dracs

Canyardos o fuets: Nom amb què els correfocaires anomenen les bengales que duren uns tres minuts i fan un foc constant i unes espurnes de color taronja, com el que s'utilitza a la Patum de Berga. Poden acabar amb un tro o sense, segons l'ús que se'n vulgui fer. És la pirotècnia bàsica de les moscades i del bestiari. També n'hi ha de menys durada, d'aproximadament un minut, que s'utilitza en trams de petit recorregut. Durant el recorregut del Correfoc els Fogueres utilitzen *canyardos* dobles, que consisteixen en dos fuets que van lligats junts, amb la qual cosa s'aconsegueix el doble de foc i de vistositat. Els dos fuets van muntats sobre un únic mànec i acaben amb un únic tro final.

Carretilles: És la pirotècnia típica dels diables de forca d'arreu de Catalunya. Dura uns quinze segons i acaba amb un tro, tot i que també pot anar sense tro final. Llancen espurnes de foc blanc que surten a pressió i poden arribar als dos metres de distància. Duen una anella per tal que puguin girar quan es llança des de la forca, com fan els Moixogants, i així s'aconsegueix un efecte de paraigües molt vistós. Tot i que les habituals per als dimonis són les de color blanc, també n'hi ha de color vermell, verd, daurat i de xiuladores.

Traques xineses: És la pirotècnia dels Capgirells i consisteix en una traca de quaranta petards junts en forma de petit paquet aplanat i con-

Els “paraigües” escampen el foc dels sortidors per tota la plaça.

nectats entre ells per les metxes. Només cal encendre el manyoc de les metxes i deixar-la caure a terra. La traca va petant i desplaçant-se fent molt rebombori.

A banda d’aquests tres tipus bàsics de pirotècnia, els dimonis i els dracs també poden utilitzar sortidors o *crackers*, que comentarem més endavant. Pel que fa a la Mulassa, durant un temps va fer servir com a pirotècnia bàsica els anomenats barrilets, una pirotècnia xinesa formada per una combinació de petites carcasses de *carretilles* xiuladores i de foc, que durava un minut en total i que donava com a resultat uns efectes molt espectaculars.

El ceptrot porta desenes de *carretilles*.

Pirotècnia del Bou i d'efectes especials

Al llarg dels anys s'ha utilitzat pirotècnia de tipus molt diferents per tal d'aconseguir efectes a les places i els carrers durant el recorregut i a la plaça Major durant el dia de la Mostra. Seguidament passem a comentar-ne els més significatius.

Carretilles: Esmentades anteriorment, se n'utilitzen totes les gammes de foc blanc, vermell, verd, daurat, xiuladores, amb tro i sense.

Bengales: N'hi ha de molts tipus, amb colors, efectes i durada diferents. Les més utilitzades per al Correfoc són les de magnesi –que fan una llum blanca molt forta–, les vermelles i les verdes –per a l'ambientació dels balls dels dracs–, les bicromàtiques –meitat vermell i meitat blanc– i les anomenades "d'incendi", que fan una llum vermella molt potent.

Sortidors: Tenen noms diferents –sortidors, titanis o francesos– i presenten mínimes variants entre ells, són com les *carretilles* però molt més grosses, de més durada i amb un foc les espurnes del qual arriben molt més lluny. Com les *carretilles*, també poden ser de diversos colors i poden anar amb tro final o sense.

El ceptrot provoca una autèntica bola de foc.

L'encesa del Bou és un dels moments més espectaculars i esperats.

Trons: Són els petards grans. Normalment s'utilitzen per a afegir a les traques –al mig o al final– o per fer efectes de soroll.

Traques: La més utilitzada és la típica traca valenciana, formada per uns trons petits connectats per metxa, que es penja per damunt de la gent. Acaba amb un tro gros de final de traca. També es fa servir un altre tipus de traca formada només per trons grossos de final de traca, molt més sorollosos i espectaculars.

Cascades: Pirotècnia molt vistosa que es penja per damunt de la gent i que està formada per tubs petits connectats per una metxa i que, en encendre's, deixen caure com unes gotes de foc blanc molt lluent que fan un efecte de cascada.

Voladors: Són els coets de canya, que poden ser només amb tro, de colors, de colors i amb tro, o xiuladors, entre altres. Un tipus de volador específic són els tres trons d'avís que es tiren abans del començament de la Mostra i del Correfoc.

Crackers: Nom amb què els correfocaires anomenen diferents tipus de pirotècnia –en forma de sortidor o sense– que llancen petites espurnes de foc combinades amb petits espetecs, que no arriben a petar tan fort com els habituals petards o trons.

Formatges: Nom donat pels correfocaires a unes carcasses amb diferents efectes de pirotècnia –voladors sense canya, de foc o de so, sortidors, etcètera– que ja venen muntats des de la fàbrica amb diferents combinacions entre elles i de diversa durada.

Rodes: Són quatre *carretilles* o sortidors disposats sobre d'una estructura mòbil en forma de creu que en encendre's gira sobre el seu eix fent l'efecte d'una roda. Normalment es posen a la part del davant del Bou.

A banda d'aquests petards, en el Correfoc també s'ha utilitzat pirotècnia que actualment ja no es fa servir, bé sigui perquè no està disponible a la fàbrica a causa de les noves limitacions legals, com perquè se n'ha desestimat l'ús per motius diversos. D'entre aquests altres, destaquem els voladors ja esmentats, les candeles romanes –petites carcasses que llancen boles de foc i que s'havien utilitzat per al Bou i per als efectes a la plaça– o els míssils –pirotècnia xinesa que consisteix en unes capses d'on surten quaranta petits coets xiuladors sense canya.

A la dreta: La Víbria i el Drac ballen el Valset.

Música

Un dels trets característics que defineixen el Correfoc de Manresa i el diferencien d'altres festes similars és l'existència d'una música pròpia, tant per a la Mostra com per al Correfoc. Aquesta música ha arribat a ser tan popular i coneguda que molta gent creu que és tradicional i antiga, de fa molts segles, però la veritat és que totes les peces han estat creades expressament per a la festa pel músic Lluís Toran, tret de la música de la Víbria infantil, creada el 2005 per Lluís Sarró.

Els organitzadors del primer Correfoc de Manresa tenien molt clar que era necessari crear una música pròpia. Per aquest motiu, es van posar en contacte amb Lluís Toran, que aleshores era el compositor de les músiques de cercavila del grup de teatre al carrer, Setrill. Toran va rebre l'encàrrec amb molta il·lusió i va crear de zero unes músiques que han acabat formant part de l'imaginari col·lectiu i que han transcendit molt més del que en un principi es podia imaginar.

Una de les dificultats que va tenir el compositor a l'hora de crear les músiques va ser que les figures que havien de ballar encara no estaven construïdes i s'havia de guiar pels dibuixos i les explicacions sobre el

simbolisme de la imatgeria que li donaven els organitzadors del Correfoc i els constructors de les figures.

En el moment de compondre les músiques Lluís Toran no va inspirar-se en cap estil musical concret i va fer una creació totalment lliure, amb l'objectiu molt clar que havia de fer una música festiva i alhora, en certs temes, majestuosa. Només hi ha una única composició en què va seguir una estructura ja creada prèviament. Es tracta de la peça amb què es convida a ballar a tot el públic quan ja no hi ha foc, coneguda com a Vacances. Aquesta peça és un pasdoble que ha acabat sent, potser juntament amb la música de la Moscada, una de les més conegudes.

Com explica el mateix Toran, la música que més li va costar de compondre va ser la del ball de dimonis, atès que havia de ser festiva, amb els ritmes molt marcats i que pogués tenir una coreografia evident. Amb tot, a mesura que l'anava component, s'anava imaginant la coreografia, i va quedar gratament sorprès quan va veure que el ball de dimonis que s'havia creat era d'una sorprenent similitud a la coreografia que ell mentalment havia imaginat.

El resultat d'aquest procés de creació són les set peces que es toquen entre la Mostra i el Correfoc. Cinc són músiques per als balls dels dimonis i els dracs: ball dels dimonis, de la Víbria, del Drac, el Valset de la Víbria i el Drac, ball del Drac Nou, que es toquen només en el dia de la Mostra. Finalment, hi ha dues peces més –la música de la Moscada i el pasdoble Vacances– pensades per a ser ballades tant pels dimonis i els dracs com pels participants en el Correfoc quan aquest transcorre per carrers i places o quan, al final de la Mostra, es convida al públic a sortir al mig de la plaça i a saltar entre els dimonis i els dracs a la darrera Moscada final sense foc.

La música al Correfoc

Una de les qualitats del Correfoc de Manresa és que cada any s'ha tocat la música en directe. Per a la primera edició es van buscar músics manresans amb ganes de participar en la festa i es va crear una banda circumstancial per poder actuar el dia del Correfoc. En aquesta banda també es van incloure els tabalers. En el primer Correfoc els músics van tocar durant la cercavila de foc. Pels carrers van tocar el pasdoble Vacances i a les places van tocar la música de la Moscada o el ball de dimonis, segons si a la plaça en qüestió s'hi havia de fer una Moscada o hi havien de ballar els dimonis. Els organitzadors van veure que aquest ritme alentia molt la cercavila. Aquesta circumstància i el fet que molta gent encara tenia molt respecte a entrar a la cercavila,

van fer que es pensés en crear la Mostra del Correfoc, per poder ensenyar-lo a tota aquella gent que no volgués participar directament en la cercavila. En crear-se la Mostra, tots els balls van passar a fer-se en aquesta i només van quedar per al Correfoc la música de la Moscada i el pasdoble Vacances.

La separació de la festa en dos actes complementaris també va comportar que tota la música dels balls de la Mostra es continués fent amb un grup de músics tocant en directe a la mateixa plaça, mentre que al recorregut del Correfoc –als trams dels carrers– només hi intervenen els tabalers i, a les places, la música ve d'un potent equip de sonorització instal·lat damunt d'un cotxe tot terreny gràcies al qual es poden escoltar les músiques enregistrades prèviament.

El cotxe de la música

Aquesta va ser una solució molt innovadora. Quan a la segona edició del Correfoc es va decidir no tocar en directe durant el recorregut va aparèixer un problema: com sonoritzar totes les places? El tècnic de so, Nasi Ribas, va idear un sistema de megafonia instal·lat en un Citroën 2CV que va resultar una solució molt innovadora per a l'època i, sobretot, molt efectiva i econòmica. Actualment s'utilitza un cotxe tot terreny de l'Ajuntament al qual se li adjunta un grup electrògen que permet instal·lar un equip de so de 4.000 wats de potència. S'ha construït una plataforma especial per a la part alta del vehicle per poder encabir tot el material necessari. El cotxe sonoritza totes les places del recorregut.

El cotxe permet sonoritzar totes les places del recorregut.

La música a la Mostra

Com ja hem indicat, el fet de plantejar la Mostra com un espectacle teatral, coreogràfic i musical, de presentació dels dimonis, el bestiari i la pirotècnia, ha fet que des del primer any en aquest dia hi actuï un grup musical que interpreta totes les peces dels balls en directe. Aquest fet dóna més qualitat, frescor, vivesa i dinamisme a l'espectacle. Al llarg dels anys s'han fet diverses adaptacions de la música, segons quin era el grup encarregat de tocar-la en directe.

Els dimonis ballen en cercles concèntrics.

Adaptació per a cobla

Quan l'any 1983 es va crear la primera Mostra del Correfoc es va contractar la Cobla Genisenca de Taradell per tocar en directe. Això es va poder fer gràcies a la col·laboració del músic manresà Josep Padró, que va fer uns arranjaments per a cobla de totes les músiques.

Carles Cases

Tot i la sonoritat de la cobla, l'any 1984 es va preferir donar un nou aire a les músiques i els balls. L'encarregat de fer-ho va ser el músic Carles Casas, que va fer uns arranjaments nous i va crear una formació per a tocar les músiques el dia de la Mostra d'aquell 1984 i dels anys següents.

Els Nakki

A finals del anys vuitanta l'organització va acordar amb la banda manresana Nakki, actualment desapareguda, que fossin els intèrprets de les músiques. Durant uns anys els Nakki van ser els músics de l'espectacle i van aconseguir donar un aire molt propi i de festa a totes les peces. Per diferents motius els Nakki van deixar de tocar i va ser el grup manresà Masos Rònecs qui va prendre la direcció musical de l'espectacle.

Masos Rònecs i el disc

L'any 1993 Masos Rònecs, juntament amb l'equip permanent de l'entitat Xàldiga, van decidir fer un enregistrament discogràfic amb una adaptació lliure i molt festiva de les músiques originals de Lluís Toran. Aquest enregistrament ha tingut molt èxit de vendes i ha estat clau per aconseguir que la música quallés definitivament en l'imaginari col·lectiu dels ciutadans. Ha sonat a les emissores de ràdio i molta gent l'ha adquirit; a més, ha fet que la música es pugui sentir durant tot l'any i no solament durant els dies de Festa Major de la ciutat.

L'enregistrament també ha permès que la música transcendís més enllà de Manresa, ja que diverses formacions, sobretot orquestres de ball, han acabat fent adaptacions d'aquestes músiques.

La Quants Band i la Unió Musical del Bages

Quan Masos Rònecs va deixar de tocar les músiques en directe, es va buscar gent de Xàldiga que toqués instruments, amb la intenció de formar un grup dintre de l'entitat, però això no va funcionar. Amb tot, es va aconseguir reunir un grup de músics manresans per tal d'actuar en directe el dia de la Mostra. Tot i que la majoria pertanyien a la Unió Musical del Bages, al segon any que van actuar el grup va prendre el

El Boc es despenja del balcó de l'Ajuntament per una tirolina.

nom de *Quants Band*, arran d'un sopar en què buscaven un nom per al grup. Estaven retransmetent un partit del Barça per televisió, i un dels músics va dir: "Quants van?". Com que el primer any havia estat força caòtic per a poder estabilitzar el grup, i fins una setmana abans de la Mostra no se sabia quants serien, va semblar bé de fer una barreja, i d'aquí va sortir el nom Quants Band.

Uns anys després, com que gairebé tothom era de la Unió Musical, va semblar convenient encabir la Quants Band com a secció dintre de la Unió Musical del Bages per tal de garantir que sempre hi hagués gent per a poder tocar a la Mostra.

Cal indicar que en el moment de fer-se càrrec de les músiques, la Quants Band es va trobar amb el fet que després de tants anys d'adaptacions lliures de la música, moltes partitures havien quedat escampades o molt retocades. És per això que el soci de Xàldiga i alhora de la Unió Musical, Miquel Vilalta, va decidir posar-se en contacte de nou amb Lluís Toran, i amb Jordi González –professor de música– per recuperar les músiques originals del Correfoc de Manresa amb els arranjaments necessaris per a la nova formació musical.

Vacances

Música: Lluís Toran
Arranjaments: Jordi González

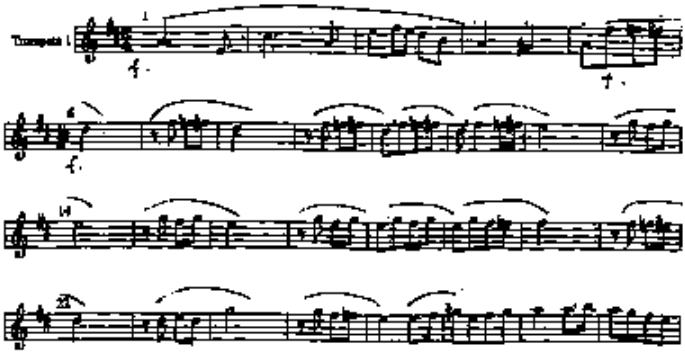

Fragment de la particel·la de trompeta de "Vacances".

Organització i estructura del Correfoc

L'organització i l'estructura complexes del Correfoc de Manresa és un dels aspectes que més sorprèn a la majoria de gent que per primera vegada coneix la festa per dintre, atès que el seu muntatge i desenvolupament mou més de dues-centes cinquanta persones, entre dimonis, acompanyants, portadors de dracs, tabalers i tot el conjunt de gent que, des de fora, hi col·labora i els coordina per tal que tot funcioni.

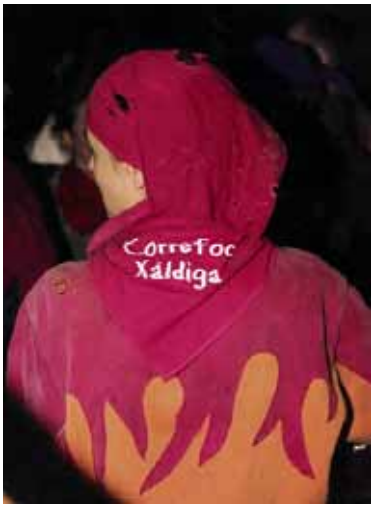

Estructura del Correfoc

La secció de Correfoc de l'entitat Xàldiga, Taller de Festes, és la que més gent integra. De fet, la gran majoria de socis de l'entitat manresana, siguin de la secció que siguin, acaben formant part del Correfoc.

El muntatge del Correfoc requereix la participació de prop de tres-centes persones.

La secció la formen els grups dels dimonis, els dracs, el SAC, els tabalers i el grup de pirotècnia, i té com a òrgan rector la Coordinadora del Correfoc, en què periòdicament durant l'any, es troben els representants de cada un dels grups i els encarregats del manteniment del vestuari i de la imatgeria.

Cada any, de manera rotatòria, correspon a un grup organitzar la Mostra –amb la qual cosa de dins d'aquest grup haurà de sortir un cap de Mostra– i a un grup diferent triar d'entre els seus membres el cap de Correfoc. Aquests caps de Correfoc i de Mostra també formaran part de la Coordinadora d'aquell any, seran els encarregats de coordinar l'acte del qual han estat designats responsables i esdevenen els màxims responsables del seu bon desenvolupament. Anualment, pocs mesos després de la celebració del Correfoc, es convoca una assemblea en què tots els participants valoren com ha anat la festa i fan les seves aportacions sobre possibles millores, que es recullen des de la Coordinadora per tal de valorar-les i, si és possible, d'aplicar-les.

Manteniment i pirotècnia

Durant l'any es fan també les tasques de manteniment de tot el vestuari (cosir, rentar, planxar...) i de neteja i reparació de possibles danys que la imatgeria hagi pogut rebre durant el recorregut de foc o la Mostra. La majoria dels elements fantàstics que apareixen en el Correfoc de Manresa són propietat de l'Ajuntament, tot i que són els responsables de manteniment de Xàldiga els encarregats de la seva custòdia, reparació i, quan calgui, renovació, gràcies a un conveni que existeix entre

Durant tot l'any es treballa per tenir el vestuari en perfectes condicions.

Capgirell

Fogaina i foguera

Moixogant

Boc

Portador de bestiari

SAC

Pirotècnia

l'entitat i el consistori, que es revisa i s'actualitza periòdicament. Gràcies a aquest conveni, el bestiari, les màscares, el vestuari i tot el material del Correfoc està en constant evolució i renovació, la qual cosa ha permès que, entre d'altres, s'hagin pogut millorar les màscares i alleugerir el pes de les diferents figures.

Dins de la secció de Correfoc, també hi ha un grup que s'encarrega de tot allò que fa referència a la pirotècnia: preparar els pressupostos de pirotècnia i les respectives comandes a la fàbrica, provar nous efectes, muntar el Bou, els paraigües i la pirotècnia de places i carrers. Aquest grup és l'encarregat de valorar quin tipus de foc ha d'anar a cada plaça i, també d'organitzar, muntar i preparar tota la pirotècnia fixa del Correfoc, un element que cada any ha anat adquirint més importància en la festa.

D'altra banda, el recorregut del Correfoc és llarg i tortuós. Aquest tret fa que cada grup hagi de tenir més d'una desena de punts de càrrega de pirotècnia, que són en carrers que desemboquen al recorregut i als quals només poden accedir els membres de la organització. Cada grup, coordinat amb els responsables de la pirotècnia, és el responsable de fer els paquets de petards que li corresponen a cada punt. És per això que prèviament s'ha hagut de comptar la durada de cada pirotècnia per calcular durant quant temps cada dimoni o drac pot anar encès i preveure a quina zona cal buscar un punt de càrrega per evitar que hi hagi espais en què la imatgeria vagi apagada.

Assaigs i preparació

Com hem dit abans, malgrat que la preparació de la festa s'allarga durant l'any, els dies previs a la celebració de la Mostra i del Correfoc són els que recullen més activitat. Des de la celebració de la primera Mostra, l'any 1983, s'utilitza la plaça Milcentenari de Manresa com a punt de trobada de tots els participants del Correfoc. En aquesta plaça

El muntatge de la pirotècnia fixa és laboriosa i complexa.

es fan els assaigs de tots els balls i les entrades i sortides de la Mostra del Correfoc. Prèviament tots els grups fan les seves reunions per explicar punt per punt tots els detalls de la Mostra i del Correfoc. Tots els participants del Correfoc també fan prèviament una passejada pel recorregut. Aquesta és una tasca importantíssima. En aquest passeig pel recorregut s'estudien tots els punts de pirotècnia, es repassa l'ordre d'entrada i de sortida de les places, s'informa dels llocs on hi haurà punts de la Creu Roja, es comproven i controlen tots els elements de mobiliari urbà que cal evitar, tots els punts de coordinació necessaris que hi ha d'haver amb la resta de grups per evitar que hi hagi "foscos de foc" i es donen les estrictes mesures de seguretat que cada participant ha de seguir. A més, es fa un estudi exhaustiu de qualsevol incidència que sorgeixi.

Durant els dies previs també hi ha proves de vestuari per a detectar qualsevol incidència de darrera hora, per tal que tota la imatgeria i el vestuari estiguin impecables a l'hora de començar la Mostra i el Correfoc.

Hospital de Campanya

El gran nombre de persones que participen en el Correfoc de Manresa durant les més de dues hores de recorregut pel Barri Antic i el risc que comporten l'ús de pirotècnia i l'aglomeració de gent en carrers estrets va fer que Protecció Civil de Manresa es decidís a instal·lar un hospital de campanya a la plaça Europa on poder atendre, en un lloc fix, les assistències que es produeixen durant el Correfoc, la majoria de

La plaça Europa es converteix en hospital de campanya.

les quals són per lesions sense importància, encara que requereixen una cura inicial. Bàsicament ens referim a petites cremades i a contusions.

Aquesta circumstància implica que totes les persones afectades per algun incident sanitari durant el recorregut, primer es traslladin a la plaça Europa, on es fan totes les cures lleus excepte les mes greus, que es fan a l'hospital.

L'estructura de seguretat que s'organitza la componen un centre de coordinació operativa de protecció civil, un hospital de campanya i una tenda d'assistència, vuit ambulàncies i quaranta sanitaris de la Creu Roja que estan repartits en punts estratègics del recorregut, degudament assenyalats. També hi ha la col·laboració de vint policies locals, un metge i dos sanitaris del Servei d'Emergències Mèdiques. En el dispositiu de Protecció Civil també hi col·laboren entre quatre i sis mossos d'esquadra, vuit bombers, dos membres de la Agrupació de Defensa Forestal Pla de Bages, i quatre membres de Protecció Civil de l'Ajuntament de Manresa.

Fins a l'any 2005, Protecció Civil ha calculat que se solen fer prop d'unes quaranta assistències en cada edició.

Estructura de la Mostra

Com ja hem comentat, la Mostra té lloc a la plaça Major el vespre del dissabte de la Festa Major. Està pensada perquè la pugui veure aquella gent a la qual li fa por el foc i perquè aquells als qui els agrada puguin tenir el seu primer contacte amb la pirotècnia i l'olor de la pólvora. Aquest acte està plantejat com un espectacle de música i foc, de caràcter teatral i coreogràfic, més visual que participatiu, d'una durada inferior a una hora. Els dimonis i els dracs ballen davant el públic espectador i fan una petita mostra de la seva pirotècnia, seguint un argument que condueix el personatge del Boc, que va donant entrada els diferents balls i escenes. Malgrat que la Mostra cada any té modificacions, més grans o més petites, segons el grup de Correfoc que s'encarrega de d'organitzar-la, té uns elements que són totalment indispensables, com ara la presència de tots els personatges que apareixeran al Correfoc, els balls de totes les figures, la música creada expressament –que sempre es toca en directe– i un petit castell de focs que es llança des de diversos terrats de la plaça i amb el qual s'indica que està arribant al final. També hi ha altres elements, coneguts com el ceptrot i els paraigües, unes forques molt grans portades per unes persones que simbolitzen la pirotècnia fixa de les places del recorregut.

Tot plegat, però, està pensat i preparat perquè el públic pugui mirar-s'ho sense exposar-se a cremades.

Així mateix, la Mostra de cada any ha servit en certa manera per a, diguem-ne, fer "la presentació en societat" dels nous elements i el bestiari que s'han anat creant.

Tal com es fa el dia del Correfoc, la Mostra acaba amb les músiques de la Moscada i el pasdoble Vacances, amb les quals es convida els espectadors a entrar al mig de la plaça i a ballar barrejats amb els dimonis i els dracs, ja sense foc.

La Mostra permet al públic veure les danses de les bèsties.

Recorregut del Correfoc

Amb un plantejament i una filosofia completament diferent, la nit del dilluns de la Festa Major té lloc el Correfoc. Es tracta d'un recorregut que comença i acaba a la plaça Major i al llarg de més de dues hores passa per diversos carrers i places del barri vell. Al llarg d'aquest recorregut els participants poden gaudir del foc que porten els dimonis i els dracs, saltar a les diverses moscades que es fan a les places i veure o posar-se a sota dels diversos punts de pirotècnia fixa que hi ha al llarg del recorregut.

Per tal de poder gaudir del Correfoc en tota la seva plenitud, en contacte constant amb el foc dels dimonis i els dracs, però també amb la màxima seguretat, es recomana a tothom que hi vol participar que vagi ben preparat, amb roba resistent al foc, calçat adequat, mocador i barret, i sobretot ben predisposat a cremar-se amb les espurnes de la pirotècnia.

Moscades

Tots els carrers per on passa el Correfoc són estrets, amb la qual cosa es facilita i potencia un major i constant contacte del públic participant amb els dimonis, els dracs i el foc que porten. Aquest recorregut només s'atura a les places, per fer-s'hi les anomenades moscades, un dels elements característics del Correfoc. En aquestes un o diversos grups de dimonis o bé el grup de dracs fan un salt sencer enmig dels correfocaires, que dura mentre estigui encesa la pirotècnia que porten, rodant per la plaça en sentit invers a les agulles del rellotge, al ritme de la música de la Moscada.

Com ja hem indicat, la pirotècnia que els dracs i els dimonis utilitzen habitualment a les moscades és el fuet o *canyardo*, una bengala de tres minuts de durada que desprèn foc carabassa i que acaba amb una forta explosió.

D'altra banda, cal remarcar que moltes moscades es caracteritzen per la pirotècnia fixa que s'instal·la a la plaça i que comentarem més endavant.

Recorregut

El recorregut del Correfoc comença a la plaça Major i passa pels carrers de Sant Miquel, de les Piques (els primers anys els grups de dimonis passaven pels carrers Na Bastardes i Fontanet, mentre que els dracs baixaven pel de les Piques), plaça Creus, carrer d'Arbonés, plaça Montserrat, carrer de Santa Maria, plaça Gispert, carrer de Vilanova, Plana de l'Om, carrer Nou, plaça Pedregar, plaça del Carme, i pel carrer de Cap del Rec torna a entrar a la plaça Major, on s'acaba més de dues hores després.

Aquest recorregut i les diverses moscades que tenen lloc a les places es complementen amb diversos punts de pirotècnia fixa amb els quals s'aconsegueix donar més ambient a la festa. Els llocs on s'aconsegueix més vistositat i més espectacle són, sens dubte, els de la "plaça Infern", que tenen lloc a la plaça Montserrat, on també s'hi fa una Moscada, la plaça Gispert, i la traca de la Plana.

Plaça Major

El Correfoc comença amb tres trons d'avís llançats des del centre de la plaça, seguits d'una traca que travessa la plaça. Després, dracs, dimonis i tabalers surten des de diferents carrers que donen a la plaça per voltar-la i dirigir-se cap al carrer de Sant Miquel i a l'Ateneu.

Ateneu

Fins als anys noranta, a la plaça que es forma entre la Plana i l'Ateneu hi tenia lloc una Moscada de dracs, mentre que els grups de dimonis anaven, pel carrer de na Bastardes, cap al de Fontanet i la plaça Creus. Un cop acabada la Moscada, els dracs baixaven pel carrer de les Piques fins a la plaça Creus. Des dels anys noranta s'ha eliminat aquesta Moscada i dracs i dimonis van per les Piques fins a la plaça Creus.

Plaça Creus

És la plaça dels dracs per excel·lència. Tota la imatgeria del Correfoc fa la plaça seva. Malgrat que des de l'any 1983 el Correfoc passa per aquesta plaça i s'aprofita per a fer-hi una Moscada de dracs, fins al final dels anys noranta no s'hi va començar a instal·lar pirotècnia fixa per fer-la més vistosa. A mitja Moscada, es fa l'encesa d'una cordada de *carretilles* i de cascades que travessa la plaça.

Un cop acabada la Moscada, dracs i dimonis van pel carrer d'Arbonés cap a la plaça Montserrat.

Plaça Montserrat

És coneguda com la "plaça Infern". Hi té lloc un salt complet dels Fogueres i Moixogants i quan aquest està a punt d'acabar-se s'encén una enorme cascada de francesos, una pirotècnia molt espectacular que fa un foc de color blanc i que inevitablement ruixa el cap de tots els participants.

En aquesta plaça s'instal·la pirotècnia fixa des de l'any 1986. El primer any es va omplir de cascades que deixaven anar un foc blanc que queia lentament i que il·luminava tota la plaça. A partir del 1987 es va preferir el foc de sortidors del tipus titanis o francesos, que com que és blanc i surt a més pressió permet muntar els sortidors en filferros, de manera que la pressió del raig de foc fa que els sortidors rodin o es balancegin i així el foc s'escampa més i dóna més agilitat a la plaça, sense perdre la immensa lluminositat, que s'obté de l'ús d'un conside-

rable nombre de sortidors. En alguns anys, aquesta pirotècnia s'ha complementat amb l'ús de bengales vermelles, candeles romanes, formatges o de sortidors dels anomenats míssils, pirotècnia fixa molt espectacular i sorollosa.

En acabar la Moscada, els dracs i els Moixogants se'n van encesos pel carrer de Santa Maria cap a la plaça Gispert. En d'altres anys s'han instal·lat cascades, bengales i altra pirotècnia fixa al carrer de Santa Maria, que es va encenent a mesura que van passant els dimonis i els dracs.

Plaça Gispert

En arribar a aquesta plaça, els protagonistes són primer els dracs i els Fogueres, que hi fan una Moscada conjunta, i després els Capgirells. Des dels anys noranta, enmig de les dues moscades s'encenen simultàniament deu tires de traca amb *carretilles*, que van des del centre de la plaça cap a totes les parets del perímetre. Les nombroses rodes de foc il·luminen tota la plaça i l'omplen d'espurnes de foc blanc que arriben a cremar els barrets de tots els participants.

En acabar la segona Moscada, la dels Capgirells, el Correfoc continua pel carrer de Vilanova –lloc on d'altres anys s'ha instal·lat algun tipus de pirotècnia fixa– fins a la Plana.

La Plana de l'Om

S'ha convertit en una de les places més esperades. A l'espai que delimiten els fanals, i per damunt els caps de la gent, s'hi instal·la ben atapeïda una traca de més de dos quilòmetres de llargada que impe-

El carrer de Sant Miquel és la platea perfecta per veure la traca de la Plana de l'Om.

La traca tapa el cel de la Plana de l'Om.

deix veure el cel des del centre de la plaça. Aquesta traca acaba en tires de cascada que donen la volta a tot el perímetre de la plaça i amb sortidors al capdamunt dels fanals. Quan s'encén la traca, primer peta lentament, sense interrupcions, i a mesura que va cremant es va accelerant gradualment, i acaba amb la il·luminació final de tota la plaça gràcies a la cascada i els sortidors. Aquesta progressió d'efectes fa que l'encesa de la traca sigui un dels moments de màxima exaltació dels participants. D'altra banda, la situació de la plaça dins del teixit urbà fa que la traca de la Plana sigui un dels moments de millor visibilitat per a totes les persones que no participen directament en el Correfoc.

Els primers anys, la pirotècnia d'aquesta plaça es completava amb bengales vermelles sota dels quatre bancs dels extrems de la plaça i amb una corona de *carretilles* situada al damunt de la font. Aquesta pirotècnia, per bé que era molt vistosa, es va deixar de posar, atès que quedava deslluïda i passava inadvertidament davant del foc espectacular de la traca.

Plaça Pedregar

Un cop ha petat la traca de la Plana, el Correfoc continua pel carrer Nou i la plaça Pedregar, on els Capgirells fan un passadís amb traques xineses que han de travessar tots aquells que volen seguir el recorregut del Correfoc, que continua pel carrer de Pedregar.

Les escales del Carme

Des dels primers correfocs, les escales que van del carrer de Pedregar a la Caserna i el Carme sempre han estat un desafiament per als dimonis –i sobretot per als dracs– que volien provar si eren capaços de pujar-les encesos. Per aquest motiu, des del final dels anys noranta es va acordar que aquestes escales també formin part del recorregut i molts dimonis i tots els dracs les pugen i les baixen, uns amb més facilitat i rapidesa –els dimonis i els dracs mòbils– i altres més a poc a poc –la Víbria, el Drac i el Drac Nou.

Els Planters

En arribar a la plaça del Carme, els Fogueres i els Moixogants tornen a donar vida a la plaça. És la fase prèvia a l'espetec final del Correfoc que es viurà a la plaça de l'Ajuntament. Fogueres i Moixogants fan dues moscades consecutives i enllaçades, durant les quals s'intercanvien la zona alta i la zona més baixa de la plaça per escampar millor la pirotècnia dels seus *canyardos*.

Ajuntament

Un cop acabada la Moscada dels Planters, el Correfoc torna a la plaça Major pel carrer del Cap del Rec. És el final del Correfoc i per tant, un altre dels moments més intensos. Hi tenen lloc tres moscades en què participen tots els grups de dimonis i la imatgeria de manera conjunta. Entre Moscada i Moscada apareixen diversos elements com els paraigües i el ceptrot –carregats de *carretilles* i de sortidors– que formen cinc boles de foc espectaculars repartides per la plaça. També és el torn del Bou, la figura que porta més pirotècnia en una sola encesa. El Correfoc acaba amb un petit castell de focs que surt de les teulades de la plaça i amb el pasdoble Vacances, que ja sense pirotècnia i amb els llums de la plaça encesos, convida a rodar a tot el públic de la plaça perquè cremi l'adrenalina sobrant abans de l'inici del darrer ball de la Festa Major. Gràcies a l'Orquestra Mitjanit, des de l'any 1996 aquest ball comença amb el mateix pasdoble, la música de la Moscada.

Bibliografia

BALLÚS I CASÒLIVA, Glòria. *Protocol dels seguicis populars de Manresa*. Manresa: Ajuntament de Manresa, 1998.

GONZALEZ, Felip; SARDANS, Jordi. *La Transició (1975-1983). Història gràfica de Manresa. Vol.2*. Manresa: Parcir, Edicions Selectes, 1997. p. 77-79 i 108-109.

TORRAS I SERRA, Marc. "La imatgeria del Correfoc de Manresa". *Dovella* (Manresa) 31, (juny 1989), p. 37-40.

TORRAS I SERRA, Marc. *El Correfoc. Manresa*. Manresa: Ajuntament de Manresa, 1990.

TORRAS I SERRA, Marc. *Manresa, festes i tradicions*. Manresa: Ajuntament de Manresa, 1990.

Índex

Pròleg, *per Ramon Fontdevila* 7

El Correfoc de Manresa, un munt de sensacions 9

L'origen i els primers anys 13

Grups i personatges del Correfoc 19

La pirotècnia del Correfoc 47

Música 53

La música a la Mostra 57

Organització i estructura del Correfoc 61

Recorregut del Correfoc 69

Bibliografia 77